

Til Det danske Institut i Athen

Kort rapport over ophold på Institutet 3. – 25. maj 2024 i gæstehuset Maggina 1, vær. 2, Neos Kosmos.

Mit ophold på Maggina 1 gav mig ideelle muligheder for at arbejde på mit projekt "Center Space and Circle in Classical Greek Architecture". Ganske vist viste det tyske instituts bibliotek sig at være lukket i perioden, men med adgang til det britiske og det amerikanske biblioteker fandt jeg mindst lige så gode muligheder her, og mit daglige arbejde kom til at foregå her samt på det nordiske bibliotek. Institutet giver fantastiske arbejdsbetingelser og jeg skylder personalet stor tak for dets imødekommenhed og hjælp til et vellykket ophold.

Det lykkedes at få læst den relevante faglitteratur og skrevet kladde til et kapitel om opfindelsen af det ægte hvælv i arkitekturen, et kapitel som tænkes at indgå i en bog med projektets titel. Bogen tager sit udgangspunkt i Parthenon og dette tempels arkitekt Iktinos, der arbejdede med centralplans konceptet i alle sine, kendte bygninger: Parthenon (Vestrummet), Apollontemplet i Bassae og Telesteriet i Eleusis og i denne sammenhæng udviklede den *korinthiske* arkitekturorden. Med den efterfølgende generation af athenske arkitekter indførtes cirklen i slutningen af det 5. årh. f.Kr., som en ny geometrisk planmulighed i arkitekturen. Cirkelns kombination med centralplanen kom til at udgøre det teoretiske grundlag, der førte til opfindelsen af det berømte, halvcirkelformede græske teater (Dionysosteatret i Athen) og tholos bygningstypen (Tholos i Delphi). I det 4. årh. f.Kr. havde de græske arkitekter i Athen og Nordpeloponnes (Epidauros) opnået stor erfaring i at arbejde med cirkulær arkitektur og i denne forbindelse opnået kompetence i at arbejde med buede bygningsblokke med radiære sider tilpasset den relevante bygningsdels diameter. Dette er de facto den kileformede bygningsblok, der kaldes en "voussoir" sten, som også er grundlaget for *det ægte hvælv*. Der argumenteres følgelig for, at det er netop er arkitekterne fra denne athensk-nordpeloponnesiske arkitekturskole, som opfandt det ægte hvælv og første gang anvendt det i A. Stadionbuerne i Nemea og Epidauros (og muligvis Olympia og Athen, hvis Stephen Miller har ret i sin datering af disse) og B. Philip den Andens og andre kongegrave i Makedonien, der (som påvist af Stella Miller) i fraværet af egen arkitekturtradition netop på Philip og Alexanders tid opbyggede en ny, makedonsk arkitektur på grundlag af den samtidige athensk-nordpeloponnesiske arkitektur.

Jeg mener således, at det kan demonstreres, at alle de mest epokegørende innovationer i den klassiske, græske arkitektur kan forklares som logisk forbundne fænomener opstået i en udviklingsproces, der kan bære den fælles, overordnede titel "Center Space and Circle".

Tesen tog sin begyndelse for 35-40 år siden med udgivelsen af den lille bog *Parthenon and the Origin of the Corinthian Capital*. (Odense Universitetsforlag 1989), om indførelsen af centralplanen og det korinthiske kapitæl i Parthenon og den klassiske græske arkitektur, mens teatret og tholosbygningens opståen i forlængelse heraf er behandlet i 2 senere artikler: Pedersen, P. & S. Isager; "The Theatre of Halikarnassos – and Some Thoughts on the Origin of the Semicircular Greek Theatre". In: (R. Frederiksen, E. R. Gebhard & A. Sokolicek (eds), *The Architecture of the Ancient Greek Theatre*. Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 17. (Aarhus 2015) 293-317 og Pedersen, P.; 'On the Origins of the circle-based theatre in Greek Architecture'. In: V.

Caminnecci, M.C. Parello & M.S. Rizzo (a cura di), *Theaomai. Teatro è Società in Èta Ellenistica*. (Firenze 2019) 95-103.

Erkendelsen af at opfindelsen af hvælvet nok også skal ses i konteksten af ”Center Space and Circle” – konceptet er relativt nyt, og opholdet på det danske Institut gav mig for første gang mulighed for at gå kritisk i dybden med ideen og afprøve dens sandsynlighed.

I det kommende årstid er mit fokus på publiceringsopgaver i relation til det danske Halikarnassosprojekt, men det er min plan at ansøge om ophold på det danske institut i Athen igen – måske i foråret 2025, for at videreføre og færdiggøre manuskriptet til ”Center Space and Circle in Classical Greek architecture”.

Risskov 06.05. 2024.

Poul Pedersen
Prof. Emeritus
Syddansk Universitet